

ПАМ'ЯТІ В.М.ФІЛОРЕТОВА

Пішов із життя наш колега й товариш Віктор Миколайович Філоретов (1956-2011). Він не дожив до 55 років, будучи в розквіті творчих сил.

В.М.Філоретов почав працювати на кафедрі з 1984 року. Йому було доручено читання складного й відповідального курсу нової на новітньої історії країн Азії та Африки. Цей курс був його основною роботою як викладача всі ці роки. За період 1984 – 2010 рр. наш факультет випустив кілька тисяч дипломників по стаціонарному та заочному відділеннях. І всі ці тисячі випускників слухали курс лекцій Віктора Миколайовича, виступали на його семінарських заняттях, писали під його керівництвом наукові твори різних рівнів.

У викладацькій роботі В.М.Філоретова виділявся його глибоко продуманий, аргументований і різнобічний курс лекцій. Що передусім було характерним для лекційного курсу нашого товариша? Це – широкий науковий підхід до тієї чи іншої поставленої в лекції проблеми. Це був курс проблемних лекцій, які органічно пов'язувалися з конкретними фактами. Сильною стороною В.М.Філоретова як лектора була чітка структура теми, послідовність і доказовість викладу. Він рідко виходив за межі програмного курсу, будучи викладачем всесвітньої історії у класичному розумінні цього слова.

Його історія Китаю, Японії, Туреччини, Індії, Ірану та інших країн вибудовувалася у струнку лінію, логіка якої була зумовлена багатьма факторами: економічними, політичними, соціально-культурними та ін. У центрі його уваги завжди залишався основний політичний процес, вектор і результат якого багато в чому пояснювався неповторною специфікою тієї чи іншої країни Сходу.

Його лекційний курс мав не лише багатофакторний, але й багаторівневий характер. Зазвичай, він починав його із загального порівняння характеру розвитку країн Заходу і Сходу, пояснював загальні особливості й тенденції, притаманні історії країн Азії та Африки. Після цього він переходив на рівень великих регіонів Сходу, й, нарешті, на рівень історії конкретних, найзначніших країн.

Як відомо, характер лекційного курсу кожного маститого викладача багато в чому розкривають риси його особистості. Курс лекцій В.М.Філоретова не був занадто емоційним, тут не було спонтанних переходів від одного сюжету до іншого. Навпаки, він ставив будь-яку проблему, процес, “загальну тезу”, і не поспішаючи, ретельно, всебічно розглядав її, намагався показати закономірність результату. Принцип раціоналізму, який був життєвим принципом В.М.Філоретова, приніс йому успіх і в розробці лекцій.

До приходу на кафедру В.М.Філоретова курс нової та новітньої історії країн Азії та Африки викладали різні викладачі, які з різних причин довго не

затримувалися тут. І лише з його приходом з'явився дійсно серйозний спеціаліст, який на багато років "закрив" проблему забезпечення цього відповідального предмета.

Становлення В.М.Філоретова як вишівського викладача йшло паралельно з початком його науково-дослідної діяльності. У 80-ті роки В.М.Філоретов вступив до аспірантури історичного факультету Московського державного педагогічного інституту ім. В.І.Леніна. Саме там була визначена й затверджена тема, яка стала основною в його наукових дослідженнях. Це політичні й економічні зв'язки ФРН і Туреччини в 60 – 80-ті роки ХХ ст. Тема була вдалою, оскільки її розробка уможливила краще зрозуміти й засвоїти специфіку новітньої історії не тільки Близького Сходу, але й Західної Європи.

З ряду причин В.М.Філоретов не встиг завершити дисертацію у 80-ті роки, але він привіз із Москви цінний джерельний матеріал, який у подальшому був використаний ним у наукових працях.

У період 1987 – 1990 рр. з'являються перші наукові публікації В.М.Філоретова. В основному це були тези його виступів на науково-практичних конференціях молодих учених Кіровограда.

Наступною серією були його публікації 1998 – 1999 років, також із теми німецько-турецьких політичних і соціально-економічних зв'язків. Ці наукові праці у вигляді статей надруковані у виданнях провідних наукових закладів Києва – Інституту політичних й етносоціальних досліджень НАН України та Київського національного університету ім. Т.Шевченка.

Уявлення про характер та цінність наукових публікацій В.М.Філоретова дає його монографія "Кіпрська криза 1974 року й активізація політики ФРН стосовно Туреччини в другій половині 1970-х років", Кіровоград, 1998.

Тут використана велика кількість джерел – періодичних видань ФРН, Туреччини. Усі вони німецькою мовою. Це – стенографічні звіти про засідання бундестагу, бюлетені для преси, які видає інформаційна служба уряду ФРН, а також провідні газети ФРН. На основі аналізу цих документів у роботі досліджена проблема Кіпру середини 70-х років, суть якої полягає у становленні двох общин – грецької й турецької. Ця сутичка супроводжувалася озброєним вторгненням армій обох цих країн. Але оскільки обидві вони – члени НАТО, то проблема залагодження цього конфлікту багато в чому лягла на уряд ФРН. У ході аналізу поставленої проблеми автор вивчив багато сторін зовнішньої політики як ФРН, так і Туреччини. Основна ідея роботи В.М.Філоретова полягає в тому, що економічні успіхи ФРН неминуче приводили до політичного посилення цієї провідної держави.

2000 року В.М.Філоретов успішно захистив у КНУ ім. Т.Шевченка кандидатську дисертацію "Політика ФРН щодо Туреччини в 1960 – 1980-х роках". Після захисту він регулярно публікував свої статті в наукових записках КДПУ, в серії "Історичні науки". З літа 2003 року він працював

завідувачем кафедри всесвітньої історії, а із січня 2005 року – деканом історичного факультету (факультету історії та права). На цих посадах він зарекомендував себе з найкращої сторони.

Навіть ставши деканом великого факультету, Віктор Миколайович залишався самим собою: його виступи були небагатослівними, вагомими й аргументованими, його рішення – раціональними, продуманими, такими, що не утискали чий-небудь інтереси. Якщо до нього зверталися з проханням, виконання якого не залежало від нього, він терпляче намагався довести, що це дійсно неможливо. У будь-якому випадку він ніколи не здійснював низьких, негідних учинків.

Віктор Миколайович не вступав у політичні партії. При цьому він добре розбирався в багатьох питаннях і не приховував своїх політичних позицій. Найбільше він не терпів фанатизму в будь-яких його ідейних виявах – від комунізму до ксенофобії. І в цьому він також був прагматиком, людиною західного мислення. Йому повністю можна було довіряти.

Згадуючи продуктивну роботу Віктора Миколайовича на відповідальних посадах, ми розуміємо, що цей період був, на жаль, останнім у його багаторічній роботі на факультеті. Тому для більшості наших випускників він запам'ятовувався спеціалістом у сфері вивчення й викладання історії країн Сходу, високим професіоналом своєї справи.

На жаль, після 1991 року принцип професіоналізму в науково-педагогічній роботі в нас був знецінений. Начебто немає такого вченого ступеня, як “кандидат околосвященных наук”. Тим не менше, нам нав'язали думку, що достатньо отримати науковий ступінь, щоб викладати будь-який курс. І в цьому плані особливо постраждав напрямок всесвітньої історії, тобто власне історія країн далекого зарубіжжя.

В останнє десятиліття у нас по суті припинена підготовка висококваліфікованих кадрів із всесвітньої історії, у тому числі з історії країн Сходу. Тим часом, всесвітня історія була й залишається серед двох основних розділів історії у навчальній програмі. І ми є педагогічним вузом, завданням якого є робота на школу. Ми бачимо, що в сучасному світі на провідному місці за рівнем соціально-економічного розвитку виходять саме країни Азії – Китай, Японія, Південна Корея, Індія. Обираючи свою науково-педагогічну спеціалізацію, Віктор Миколайович не помилився у своєму рішенні.

Відсутність державного підходу в підготовці науково-педагогічних кадрів приводить до дисбалансу в цьому процесі. Визначення наукової спеціальності і її “шифру” найчастіше диктується не потребами вишу, кафедри, а тематикою наукових керівників. У результаті одних спеціальностей виникає надлишок, а інших – гостро не вистачає. І після смерті В.М.Філоретова склалася ситуація, коли кандидатів і докторів наук більш ніж достатньо, але по суті його немає ким замінити.

Говорячи про життєвий шлях В.М.Філоретова, ми розуміємо, що ніхто не народжується ні ректором, ні деканом. Коли Віктор і Лариса пов'язали свої

долі в середині 80-х років, обидва були рядовими викладачами зі скромною зарплатнею. Трохи допомагали батьки.

Перші роки Віктор і Лариса жили в гуртожитку. Згідно із практикою радянського часу, кандидатам наук належала облаштована квартира. Однак обидва вони дещо затягнули із захистом і не вписалися в цей сприятливий час. У 90-ті роки й без того низька заробітна плата викладача затримувалася, і, бувало, не виплачувалася по кілька місяців. Необхідність нормального утримання дітей привела до того, що в ці роки центр тяжіння життя Віктора Миколайовича виявився за межами інституту. Він пробував зайнятися малим бізнесом і завдяки комерційним поїздкам побував у ряді країн Азії, у тому числі Туреччині та Китаї. У ці роки Віктор, провівши свої заняття, практично одразу йшов і навіть на засіданнях кафедри був нечастим гостем. Тоді ніхто не міг би подумати, що він стане одним із кращих деканів в історії факультету, який чи не першим приходить на роботу, й останнім її залишає.

Раптова смерть завжди ламає плани людини. Віктор Миколайович говорив, що в його плани як декана факультету входить зараз інтенсивна робота серед старших школярів, поїздки по районах області. Потрібна агітація молоді для її заохочення до вступу на історичний факультет. Демографічна ситуація приводить до скорочення контингенту учнів, і, як наслідок – необхідність скорочення викладацьких кадрів. Цей процес потрібно мінімізувати. Він попереджав, що нас у цьому плані чекають нелегкі часи. І був готовий їм протистояти, підтримуючи колектив.

Жанр спогадів має особистісний, емоційний характер. Жанр спогадів – це не мова службових документів, де одні підписи змінюються іншими і т.д. Усі ми люди зі своїми звичками й уподобаннями. І людям важко миритися з тим, що, прийшовши на роботу, вони вже не зустрінуть там близького товариша. На жаль, ми не можемо досягти фізичного безсмертя. Єдиною формою безсмертя у всі часи була добра пам'ять про людину. І така пам'ять залишиться про В.М.Філоретова.

**Від імені редакційної колегії випуску
проф. С.С. Парсамов**